תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · מלחמת השם

מלחמת השם על סוכה

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלחמת השם על סוכה

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלחמת-השם-על-סוכה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף ב. 5
דף ג. 7
דף ד. 9
דף ה. 14
דף ה. 16
דף ו. 18
דף ז. 18
דף י. 20
דף י. 21
דף יא. 23
דף יג. 24
דף יד. 24
דף טו. 30
דף כא. 31
דף כג. 32

דף א.

כתוב בספר המאור כתב הרב אלפסי ז"ל אנן מסתברא לן כרבא כו' עד ול"נ כדברי הרב אלפסי ז"ל וכו':

אמר הכותב הבו ליה אפריון לבעל המאור ז"ל שסייעו לרבינו הגדול ז"ל בדברים אבל אין כאן בית מיחוש שאין הלכה כר' יהודה לא בגובה סוכה ולא בישן וכך הסכימו כל בעלי הוראה ולא ערער אדם בדבר כלום אבל הספק שנסתפקו מקצתן בכאן אם הלכה כרבה משום דרביה דרבא הוא או כרבא דבתרא הוא ובזה הכריע רבינו הגדול ז"ל כרבא משום דקי"ל סוכה דירת עראי בעינן וטעמיה דר' יהודה משום דאמרי' סוכה דירת קבע בעינן כדאמר אביי לקמן דאוקמיה לר' יהודה דמתני' בשיטה דאלמא ס"ל כל למעלה מכ' אמה דירת קבע היא ופסולה למאן דאמר סוכה דירת עראי היא ולא ס"ל כקושיא דהוה סבר מעיקרא לדמויה למחיצה של ברזל ולא כרבה ור' זירא דחיישי לקושיא וכן כשהדפנות מגיעות לסכך א"נ יש בה ד"א כ"ש דפסולה דהוי לה טפי דירת קבע ואנן כאביי קי"ל בההיא דבתרא הוא ואיהו מאריה דקושיא וקביל פירוקיה מרבא והדר ביה ואפי' טעמיה דר' יהודה לא ידעי לפרוק בקושיא וסוגיין בכולה מכילתין הכי דאמרי' לקמן בפירקין מותר לישן בכילת חתנים בסוכה ואע"פ שיש לה גג ואע"פ שגבוה י' טפחים כמאן כר' יהודה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ובריש פ' הישן נמי מסקי' ואי בעית אימא ר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן והויא לה מטה דירת עראי ולא אתי דירת עראי ומבטל דירת קבע וה"מ כרבא אתיאן דאילו לרבה ור' זירא לא שמעינן ליה בכולה מכילתין לר' יהודה בדירת קבע כלום טפי מרבנן ומתני' היינו טעמא כקושיא דאביי אלא ש"מ פירושיה דרבא במתני' עדיף וקסברי רבנן דכי היכי דמכשיר ר' יהודה למעלה מכ' אע"ג דלא אפשר לה אלא בדירת קבע ה"נ פסיל דירת עראי מ"ט קרא או בדירת עראי דוקא או בדירת קבע דוקא מידריש וכדרבא ומש"ה פסק ותני ר' יהודה בישן תחת מטה ותחת כילה בכל סוכה דיצא מ"ט כל סוכה דירת קבע והני דירת עראי ולא אתי דירת עראי ומבטל קבע והיינו נמי שיטתיה דאביי והטעם הב' שנתעלם מן העין דהא בענין סוכה על גבי סוכה מסקנא דסוגיין לר' יהודה בעינן שתהא עליונה גבוה י' ושתהא תחתונה ראויה לקבל כרים וכסתות של עליונה שלא ע"י הדחק ובודאי בטעמא דרבא שייכא דלר' יהודה דירת קבע בעינן וכל דהויא דירת עראי לא שמה סוכה ולא מיפסלא תחתונה משום סוכה תחת סוכה הלכך מסתברא ודאי דבהא נמי פלוגתייהו בדירת עראי ור' יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו:

דף ב.

ומה שכתב עוד בעל המאור ז"ל ואנו תמהים על הרב אלפסי ז"ל על מה השמיט מלכתוב במקומה שמועה זו של ר' ירמיה כו' לפי שאין פסלותו מחמת עצמו כו'. מה צורך לו לרבינו הגדול ז"ל לכתוב זו והלכה גדולה מזו אמרו היתה גבוהה מכ' והוצין יורדין לתוך כ' אם צלתן מרובה מחמתן כשרה ולא אמרי' שעיקר הסכך שהוא למעלה מכ' יצטרף לפסלו לזה הסכך של הוצין ואע"פ שצלתו מרובה מחמתו כ"ש בהא דר' ירמיה שחמתה של עליונה מרובה מצלתה ובמס' עירובין פ"ק אמרי' מקצת סכך בתוך כ' ומקצתו למעלה מכ' כשרה חלל סוכה תנן ומצטרפין נמי להכשר הואיל וסכך א' הוא דע"כ הויא לה צלתה מרובה מחמתה כדמפורש התם ואי הוה מיקרי סכך פסול הוה ליה כשהדלה עליה את הגפן הא למדנו שכל למעלה מכ' לאו סכך פסול הוא ואינו מצטרף לפסול ופעמים שמצטרף להכשר וכן מה שאמר שהשמיט רבינו מלכתוב במקום זה תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר"י ורבנן וה"ה לעפר ואין עתיד לפנותו שצריך ביטול בפירוש לרבנן אני רואה הכל מפורש בהלכותיו שהרי כתב תבן ובטלו הוי מיעוט וכ"ש עפר ובטלו. שמעינן מינה בטלו אין לא בטלו לא וזהו לשון משנתנו בעצמו דקתני בית שמלאוהו תבן וצרורות ובטלו בטל דשמעי' מינה בטלו אין לא בטלו לא:

וכן הא דת"ר נעץ ד' קונדסין וסכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין וקי"ל כרבנן בין באמצע הגג בין על שפת הגג רואה אני בה דברי הרב ר' אברהם שהשמיטה רבינו לזו לפי שכתב לקמן ת"ר שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח וכיון שחלק בין על שפת הגג בין באמצע הגג ממילא שמענו שלעולם אינה כשרה עד שיהו ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח וזה לשון הברייתא עצמה דקתני שהיה ר' יעקב אומר דיומדי סוכה טפח וחכ"א ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח שנה לנו דרך קצרה תנוח נפשו בעולם שכולו ארוך:

ועוד אותו טפח היכן מעמידו כו' אמר רב מעמידו כנגד היוצא עד ובזה נראין דברי הרי"ף ז"ל:

אמר הכותב לא על זה סמך רבינו הגדול דהא מלתא ספיקא דגמ' היא דגרסי' בפ"ק דב"ק ת"ש דההוא גברא דשאל נרגא מחבריה וכו' ש"מ אין שמין אדרבה מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין אלמא כל כי האי מלתא ספיקא היא אי סמכינן אגמריה דרב ולא הדר בו או סמכינן אטעמיה דרב כהנא ורב אסי מדלא ידע לאהדורי להו ואהדר ביה ומיהו לית לן למימר דמשום דלא חש לה שתיק כדאמרי' נמי בפ' איזהו נשך אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לאו פגרא שתיק רב אמר רב ששת מ"ט שתיק רב ובפ"ק דביצה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב ומה בין זה

לעגל שנולד מן הטרפה שתיק רב אמר רבה ואיתימא רב יוסף מ"ט שתיק רב ולימא להו וכו' ובפ' ארבעה ראשי שנים תמה אני אם קבלה ר' יוחנן לתשובה זו ובפ' אותו ואת בנו אמרי' אשתיק רבא ואמאי אשתיק והאמר רבא הלכה כר' יוחנן ובמס' גיטין אמר רב חסדא אשתתק מורן ובמס' כתובות קרי עליה דאבוה דשמואל שרים עצרו במלין וכף ישימו לפיהם אלמא לא אמרי' משום דלא תש לה שתיק אלאהיכא דמוכחא מלתא אבל מכיון דאשכחן ליה לשמואל משמיה דלוי דאמר מעמידו כנגד היוצא וכן מורן בי מדרשא ממילא אדחיא קושית דרב כהנא ורב אסי. ור' סימון א"ר יהושע בן לוי דקי"ל כוותייהו אי הוה סבירא להו הכי הוה להו לפרושי ולמימר ומעמידו כנגד ראש תור בפחות מג' סמוך לדופן והתם נמי בפ' המוכר את הבית דאקשו ויקנה כנגד ראש תור דלא קי"ל כוותייהו מסוגיא דשמעתא דאתיא כרב וכן פסק שם רבינו הגדול וזהו טעמו בכאן ולא כדברי בעל המאור ז"ל ולא כפירושו בשמועה אלא פי' היוצא הוא סוף הדופן הארוך וכנגדו הוא מעמיד הטפח רחוק מן הכותל האחר שאם היו שתי דפנות מזרח ודרום ובא להעמיד הטפח במערב מרחיקו מן הדרום ומושכו כלפי צפון עד כנגד סוף דופן מזרחי שנמצא דופן מזרחי הארוך סופו שכלפי צפון וסוף הטפח מכוונין זה כנגד זה שאם יעמידנו סמוך לדופן דרומי ונמצא ארוך כנגד קצר לדעת רב לא היה אותו טפח שהוא הקצר מתיר אלא כנגדו ואזדא לטעמיה דאמר התם לא קנה ארוך אלא כנגד קצר ורב כהנא ורב אסי אקשו ליה ויעמידנו כנגד ראש תור ויתיר כנגד ראש תור במשך שתי הדפנות ואינהו נמי אזלי לטעמיהו דאמרי' התם ויקנה כנגד ראש תור ונדחו דבריהם שאין מעמיד באלכסון ועמדו דברי רב עד שבא ר' סימון וחלק ואמר שמעמידו בפחות מג' סמוך לדופן ומתיר כל משך הארוך מאחר שיש בקצר משך סוכה קטנה עם שני לבודין דאתיא הלכתא וגרעיתיה לשלישית ואוקימתא אהכי וזהו הפי' הנכון וכך פירשו רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל וכך מצאתי בירושלמי נוסחאות מדוקדקות רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל שמואל אמר אפי' תימא כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצא כהנא ואיסי עלון והוו קומי רב בהדאדשמואל ר"י בן פזי בשם ר' יהושע בן לוי והוא שתהא נתונה בתוך ג' כלחיים ופירושו ברור דרב סבר צריך להרחיק אותה של טפח מן הכותל שבגדו כדי שיהא עומד כנגד סוף הכותל שכנגדו הוא יוצא ושמואל סבר אפי' הוא כנוס ממנו הרבה והוא סמוך לכותל שבגדו רואין אותו כאילו הוא נמשך ויוצא לחוץ כנגד כל אורך הארוך שכנגדו ור' יהושע בן לוי כטעמיה בגמ' דילן ומכאן למדנו מפורש מהו מחלקותם ומהו כנגד היוצא אבל שיטתו של שמואל מחלפת עם הגמ' שלנו משמיה דלוי וכן דרכן תדיר בחליפין כזה בכל מקום ועוד אמר

אביי רבי ור' יאשיה ור' יהודה וכו' כולהו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן וכו' עד וכה"ג לאו דירת קבע הוא:

אמר הכותב אילו שתק מי שלא ידע בטלו המחלוקות שזו טעות גדולה היא דהא גבי שבת אמרי' כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה כשאין לה גג משום דשיפועי אהלים לאו כאהלים דמו ואם יש לה גג אסורה כדאיתא בפ' תולין ובמס' עירובין אלמא לא הוי אהל כלל דאי אהל הוא ודאי אסור דבשבת אפי' אהל עראי אסור כדאמרי' הכל מודים שאין עושין אהל עראי לכתחלה ביו"ט ואצ"ל בשבת והרי דברים ק"ו שאפי' לתלות את המשמרת אסור משום אהל עראי ואפי' פרוונקא אכולה כובא כ"ש כילת חתנים שאילו היו שיפועי אהלים כאהלי עראי כלל אין ספק שהיה אסור לנטותה ואסור לפורקה אלא שיפועי אהלים כדופן עקומה הוו ולית בהו סכך ואהלים כלל וכך פירש רבינו שלמה ז"ל שם בפ' המוצא תפילין ועוד מסתברא דא"ל אביי כמאן כר"א וכו' ואמר ליה ברייתא איפכא תניא וכו' ואי ס"ד דהא דאמרי' שפועי אהלים לאו כאהלים דמו היינו משום דבעינן סוכה דירת קבע לכ"ע בין לרבנן בין לר"א אסור לישן בכילת חתנים בסוכה דהכא משום שווי אהלא בעלמא הות ושפועי אהלים כאהלי עראי דמו ונמצא שאינו ישן בצל סוכה כדאמרי' התם דלמיפסלה לסוכה כהכשרה כך פסולה הכא דלשוויי אהלא בבציר מהני הויא אהלא ועוד דהא אתוקמא בשטה לאביי והל"ל דהלכתא כמאן דסבר כאהלים דמו דכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו כדבעינן למימר קמן אלא ודאי אוריק אביי דעתיה דרב יוסף וה"ק אי סבירא לך טעמיה דר"א משום דבעי' דירת קבע אפי' כר"א לא אתיא אלא אי נמי סבירא לך טעמיה משום דשפועי אהלים לאו כאהלים דמו כלל ולפיכך מותר לישן בכילה היכי שבקת רבנן ועבדת כר"א חזייה לדעתיה דרביה ואקשי לטעמיה עד דאוקמיה לטעמיה כרבנן ולישנא דגמ' דיקא דקאמר ורבנן שיפועי אהלים כאהלים דמו מכלל דר"א לאו כאהלים דמי כלל והרי דבר ברור שאין לנו אהלי עראי בכל התורה כאהלי טומאה וכלשון הזה שנינו במס' אהלות כל שפועי אהלים כאהלים למדנו שאין הלשון הזה אלא להוציאן מתורת מחיצות מכלל דלר"א דינן כמחיצות ואין שם אהל חל עליהן:

דף ג:

ומה שכתב עוד וכן ההיא דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה וכו' עד וקי"ל דבתרתי פליגי. זו אינה תשובה דטעמא דב"ש בסוכה קטנה נמי משום הכי הוא משום שמא יביא שולחן וימשך אחריו וכל שכן הוא דכיון שאין לו מקום בסוכתו להניח בו שולחנו פסולה שאם

מניחו בחוצה לה ימשך אחר שולחנו אפי' לישן ולשנן ולטייל בה או לאכול ופתו בידו פסולה שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה והא דפליגי בתרתי גדולה להודיעך כחן דב"ש קטנה להודיעך כחן דב"ה ומיהו תרוייהו משום שמא ימשך ואביי דאוקמה בשיטה סבר דבסוכה קטנה בלחוד פליגי וטעמא משום דירת קבע אבל אנן מכיון דאשכחן דאפי' בסוכה גדולה פליגי ומשום גזירה ממילא אבטילה לה שיטה דאביי בהא ואם לא פירש רבינו ז"ל כן לא מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש דסוגיין כב"ש בסוכה קטנה ואתוקמא בשיטה ומה שהשיב בעל המאור ז"ל דאע"ג דכל הני תנאי טעמייהו משום דבעיא סוכה דירת קבע איכא מינייהו כהלכתא ואיכא מינייהו דלא כהלכתא לפי שיש לקביעות סוכה דרכים רבים וכל חד מהני תנאי איכא למימר דלא ס"ל דחבריה התיר בזה קשר של קיימא המקובל והמוסכם מן הגאונים שבכל מקום שאמרו בתלמוד כולהו סבירא להו אע"פ שאינן כולם שוין לגמרי וכל חד איכא למימר דלא ס"ל דחבריה אפ"ה שיטה מקריא ולית הלכתא כחד מינייהו וכך אמרו בהדיא דגרסי' בפ' האשה [רבה] רבה [בר] רב הונא כרב ורב כר' ינאי ור' ינאי כר' חייא ור' חייא כרבי ורבי כר"מ ור"מ כר"א בן יעקב ור"א בן יעקב כר"ע כולהו ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואלו אינן שוין ודרכים רבים להם דר' ינאי ור' חייא לא אמרוה אלא בפירות שישנן בעולם לגמרי אלא שלא הביאן לו האריס עדיין ור"א בן יעקב אמרה בכגון שחת ואגם כדאיתא במס' קדושין ור"מ אמרה בכל פירות דקל ואע"פ שלא באו לעולס כלל וכן בההיא דאמרי' בפ' המוכר את הספינה ר"א ורשב"ג ור"מ ור' נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כל דמזבין איניש איהו וכל תשמישתיה זבין והני ודאי לאו כל חד מינייהו אית ליה דחבריה דהא לרשב"ג סנטר מכור דהוא גברא וליכא מינייהו מאן דמטפי כולי האי דר"מ לא אמר אלא בכגון תשמישי כרם דמנחן בגויה כגון אבני דמשפיאן ור"א לא אמר אלא המוכר בית הבד מכר את הקורה ופריש טעמא לפי שלא נקרא בית הבד אלא על שם קורה וכד מעיינת בהו ליכא מינייהו חד דודאי שוי לחבריה לגמרי אלא ר' נתן וסומכוס ואפ"ה אמרו כולהו רבנן דשיטה נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו וכן בפ' ר"ג ביבמות ר"ג ור"ש ובן עזאי ור' נחמיה כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור וכו' והתם בהדיא פליגי אהדדי ובנין אב שבכולם שממנה למדו הגאונים ז"ל לומר שאין הלכה כשיטה בפ' איזהו נשך דאמרי' ודלמא רב עיליש טובל עמו בציר הוה ואמר רב נחמן הלכה כר' יהודה והלכה כר' יוסי והלכה כרשב"ג א"ל שיטה איתמר דאי לא תימא הכי כלכה הלכה למה לי [ולימא] הלכה כר' יהודה דמיקל בכולהו אלא ש"מ שיטה איתמר והא הכא דלאו כולהו ודאי אית להו דהדדי ור' יהודה מיקל מכולהו

וכולהו לא מקילי כולי האי ואפ"ה מקריא שיטה וקבלו הגאונים ז"ל בפירושא שאין הלכה לעולם כחד מינייהו וה"ר שמואל רומרוגי ז"ל כתב שם בבתרא דבכל מקום שאמרו בתלמוד כולהו סבירא להו הכי והכי צריך לפרש שאינן שוין בדיניהן ולא מודים זה לזה ולפיכך לא אמרו בגמ' דבר אחד ודברים נראין הם היפך מדברי המאור ז"ל זה וכ"ש שזה שיטה גמורה שהכל שוין בדינא דדירת קבע בעינן בסוכה וקראי בדירת קבע מישתמעי ואע"ג דפליגי דלמר שיעור סוכה בד' אמות ולמר בראשו ורובו ושלחנו וכיוצא בזה הא מלתא אחריתי היא וסברא בעלמא היא דלמר קביעותא בהכי ולמר קביעותא בהכי אבל בדין תורה דסוכה דירת קבע בעינן שוין הן כולם והיא שיטתו של אבייי. וכבר הסכימו כל הגאונים שהיו מעולם בזו שהיא שיטה וכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו אלא דלא סבירא לן כאביי כדברי רבינו הגדול ז"ל אלא שיש מתלמידי רבינו מערערים על מה שכתב ז"ל בפ' הישן דהלכה כב"ש בתרוייהו בגדולה ובקטנה ואומרים דאע"ג דקי"ל כב"ש בסוכה קטנה משום דשכיח למיגזר שמא ימשך אחר שלחנו מאחר שאין מקום בסוכה שימשוך את שלחנו לו אבל בסוכה גדולה כב"ה קי"ל ולא גזרינן שמא ימשך אחר שלחנו אלא שלחנו הוא מושך לו אבל גדולי הגאונים כך פסקו כדברי רבינו ז"ל ולא חלקו בין גדולה לקטנה שאין הכרעתנו מכרעת במחלוקתו של ב"ש וב"ה הואיל ולא מצינו בגמ' מי שהפריש בין זו לזו אע"פ שנחלקו בשתיהן להודיעך כחן הרי גלו דעתם שאין מפרישין ביניהם ואין לפסול זו ולהכשיר זו אלא או שתיהן פסולות או שתיהן כשרות:

דף ד.

ועוד ותיהוי חיצונה כבית שער לפנימית כו' עד לעולם חייב במזוזה:
אמר הכותב ומה יעשה באותה הברייתא שהקשה רבינו הגדול דקתני בית שער אכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה והא אידי ואידי חד גוונא קתני ועוד דהא התם בפ"ק דיומא קתני בהדיא מה בית מיוחד לדירה יצאו אלו שאינן מיוחדין לדירה ואי בית שער של אכסדרה ושל מרפסת קתני הוה ליה למיתני יצא זה שאינו מיוחד לדירה דהא חדא קתני ולא אתי למעוטי אלא בית שער זה אלא ודאי מיעוטא לאכסדרה ומרפסת גופייהו נמי הוא וכן מיעטו אותן לענין עורכי המלחמה במס' סוטה תדע דהא אמרי' התם במנחות דכל אכסדרה פטורה ואע"פ שיש לה פצימין בר מאכסדרה רומיתא ובודאי מההוא קרא דממעטא אבל רבינו הגדול ז"ל קיים את שתיהן יפה ואמר דכי קתני התם במנחות חייבין במזוזה בשבתיה פתוחין לתוכן וכי קתני התם בפ"ק דיומא פטורין בשאין בתים פתוחין

לתוכן והוי יודע שלא בא רבינו ז"ל אלא למעט בית שער הפתוח לגנה וכיוצא בו שהוא פתוח למקום פטור אבל פתוח לחצר חייב שלא כדברי בעל המאור ז"ל דגרסי' בפ' הקומץ רבה אמר רחבה א"ר יהודה בית ארזיקי חייב בשתי מזוזות מאי בית ארזיקי בית שער הפתוח לחצר ובתים פתוחים לבית שער ואלמלא אין בית שער הפתוח לחצר חייב במזוזה לא היה זה חייב במזוזה באותו פתח שבינו לחצר מדחייבינא ליה בשתי מזוזות ש"מ בית שער הפתוח לחצר חייב וכן הדין נותן שהרי שערי חצירות תייבין וכל שפתוח לחצר חייב ואפי' שערי מדינות חייבין מפני שנכנסין מהם לרה"י שאלמלא כן היו פטורין דלאו ביתך הוא וכענין הזה שנינו במשנת מס' מעשרות בית שער ואכסדרה ומרפסת הרי אלו כחצר אם חייבת חייבין אם פטורה פטורין ודינן למעשרות כדינן למזוזה וכן אותה משנה מוכתת באמת עוד בברייתא השנויה במזוזה תני בהדיא המזוזה ניתנת על ימין בכניסתו מן השוק לבית שער וביציאתו מן החצר לבית שער ודבר פשוט הוא:

ועוד וב"ה לית להו הא דרב יהודה וכו' עד והרב אלפסי ז"ל כתב הך ברייתא דציפן זהב בהל' תפילין ולא פסק הלכתא כמאן כו' עד שמעינן מינה דהלכתא כרשב"ג:

אמר הכותב וכן היה נראה אלא שדברי רבינו הגדול צריכין לפנים שמאחר שלא פסק הלכה כדברי מי דעתו נוטה לדברי חכמים והוא עצמו פסק כשמואל והיכי מזכי שטרא לבי תרי ואפשר מפני שסמכו הגאונים ז"ל על שמואל משום דמקשינן מינה הכא בסוכה והוינן בטעמיה ומסקינן בקראי אליביה דליכא למימר דסוגיין אפי' לרב יהודה אמר רב דאיהו נמי עשיה לשמה בעי דהא רב יהודה גופיה אמר משמיה דרב בפ' הקומץ מנין לציצית בנכרי שכשרה שנאמר ועשו להם ציצית ועשו להם אחרים אלמא לא בעי עשיה לשמה כלל דנכרי ודאי אדעתא דנפשיה קא עביד ואפי' ישראל עומד על גביו כדמפורש בפ' המביא בתרא והכי נמי איתא בפ' השולח וש"מ דסוגין ודאי כשמואל והיינו נמי דדרשינן ועשו להם משלהם ואילו לרב קרא לועשו להם אחרים איצטריך אלא סוגין לשמואל היא ומסקינן בקראי אליביה שאני התם דאמר קרא גדילים תעשה לך לשם חובך אבל בסוכה דלא כתיב הכי לא בעי' עשיה לשמה וממילא תפילין נמי כיון דלא מייתרי בהו קרא דהא לא כתיב בהו לך בעשיה כלל לא בעינן עיבוד לשמה דמ"ש מסוכה ואע"ג דהתם אוקימנא כתנאי משום דהוא ס"ל דשמואל לאו משום קרא דגדילים תעשה לך אמרה אלא ה"ה לכל המצות כדקא ס"ד הכא מעיקרא ומיהו לפום מסקנא דהכא הוו יכלי למימר לרב ודאי תנאי היא ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן ואע"ג דלא מסיימי התם הכי וכיון דאסיקנא הכא דשאני ציצית משום דרבי בהו רחמנא בהדיא טויה לשמה אבל היכא דלא רבי [לא] בעינן עשיה לשמה והיינו טעמא

דסוכה ממילא ידעינן דשמואל דאמר אפי' לרבנן והדרינן לכללא דנקיטין דיחיד ורבים הלכה כרבים וליתא לדרבן שמעון בן גמליאל:

והוי יודע שזה שהעמיד בעל המאור ז"ל מחלוקת רשב"ג ורבנן ברצועות תפילין אינו נכון ויכולנו לומר בו שהוא שבוש גמור שהרי רצועות לא הוזכרו בכל אותה ברייתא אלא לדברי מי שגורס אע"פ שלא עבדן לשמן ועד שיעבדם לשמן אתפילין גופייהו קאי ולדברי הנוסחאות המדוקדקות שגורסין אע"פ שלא עבדו לשמן ועד שיעבדנו לשמן אעור טלאי קאי בהדיא ולאו בתפילין גופייהו קא איירי כלל והיאך יתכן לומר הטיל עליהם עור בהמה כשרים ואע"פ שלא עבד התפילין לשמן תפילין מאן דכר שמייהו דקתני להו באף על פי וכ"ש לישנא דמילתיה דרבן שמעון בן גמליאל דלא מיתני שפיר ומשום דקי"ל כת"ק דעור טלאי אינו צריך עבוד לשמן אפי' עבוד לעצמו אינו צריך דאפי' רשב"ג נמי לא מצריך ליה אלא משום דלעביד ביה גופיה מעשה לשמן ולאו עבוד דעפיץ דהא לאו מקום כתיבה הוא דלבעי עיפוץ אלא עבוד כל דהו לשמן הא לת"ק דלית ליה לשמן לא צריך כלום וזהו שהנהיגו הגאונים לעשותו בעבור מצוה וכל זה סעד וראיה שאין הלכה כרשב"ג. מענין תפלין עצמו נמי נ"ל שלדברי כל הנוסחאות נמי א"צ עבוד לשמן שהרצועות והטלאי וקלף הכתיבה עצמה דינן שוה שהרי כתיב בהן שם וכדאיתמר בפ' במה מדליקין ועוד דגרסי' במנחות בפ' התכלת ת"ר תכלת אין לה בדיקה ואינה ניקחת אלא מן המומחה ספרים יש להן בדיקה ואינם ניקחין אלא מן המומחה תפילין ומזוזות יש להן בדיקה וניקחין מכל אדם וזו גי' רבינו וכל ספרי הגאונים ז"ל ופי' רבינו שלמה יש להם בדיקה בחסרות ויתרות אעפ"כ אינם ניקחין אלא מן המומחה היודע לעשות בהן עבוד לשמן וניקחין מכל אדם דלא בעי עבוד לשמן ושמעינן מינה שהספרים צריכין עבוד לשמן והתפילין אינן צריכין עבוד לשמן וכן בכתיבה עצמה אלו צריכים ואינן ניקחים ואלו אינן צריכין ולפיכך ניקחין מכל אדם וזהו שאמרו בהנך עובדי דגיטין בס"ת לא עבדתים לשמן אבל קשה לנו בסברא זו שהרי שנינו אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון וכו' הא לענין עבוד וכתיבה לשמן זה וזה שוין וי"ל התם חומרי דתפילין ומזוזות קתני קולי לא קתני וכן זו שאמרו עליה בגמ' הא לתפרן בגידין ולטמא את הידים זה וזה שוים לומר שכל כ"ד ספרים צריכין גידין ומטמאין את הידים כתפילין ששנינו בהן שהם מטמאין את הידים ואפי' קהלת ושיר השירים תדע מדלא איתמר על העבוד וניקחים מכל אדם וכה"ג מתרצינן בגמ' בפ' מקום שנהגו במתניתא דאין בין דחומרי חומרי קתני וכי דייקת בההוא דמתני' דמגלה כולה חומרי דחד צד קתני ולא דתרוייהו והענין הזה מתיישב יפה מן הטעם

שפירשתי למעלה דבתפילין ומזוזות לא מייתר בהו קרא לכתוב לשמה ואילו בס"ת כתיב כתבו לכם והיינו לשם חובתכם וההיא דאמר רבה מצוה לכתוב משלו דכתיב כתבו לכם ההיא מכתבו נפקא וגבי מלך כתיב וכתב לו ודרשינן לשמו שלא יתגאה בשל אחרים לשתי תורות כדאיתא בפ' כהן גדול מכל הדברים אין הלכה כרשב"ג דאמר עד שיעבדנו לשמן וההיא דאמרי' בפ' נגמר הדין תנאי היא אביי הוא דאמרה ולאו תנאי ת"ק ורשב"ג אלא אדלעיל קאי דמותיב בגמ' עליה דאביי מדתניא עשה לתיק של ספר עד שלא נשתמש בהן קודש מותר להשתמש בהן חול אלמא הזמנה לאו מלתא היא ופריק תנאי היא דרשב"ג איכא דקאי כוותיה דקבעי רשב"ג עיבוד לשמן ועבוד היינו הזמנה דומה לאריגה ועשיית תיק הספר ואי ס"ד הזמנה לאו מלתא היא ומותר לשנותה להשתמש בהן חול מה הועיל בעיבוד כי מטיל ליה בטלאי עור דחול מטיל בהו ולת"ק נמי הזמנה מלתא היא והאי דלא בעי עיבוד משום דאפשר ליה בהזמנה אחריתי לאחר עיבוד אלא בהא פליגי מ"ס בעינן כל עשיותיו לשמה ומ"ס בחדא סגי אי נמי טעמא דת"ק משום דלית ליה לשמן בתפילין כלל ואפי' בכתיבה וכיוצא בזה תנאי היא חד בברייתא דתיובתא וחד בברייתא אידך בפ"ב דביצה וכן בפ' כל כתבי הקדש וכן הרבה וכל הני מיני דאביי נינהו אבל לרבא אע"ג דמותר לשנותה בעינן לשמה אלא ת"ק לא בעי לשמה בתשמיש קדושה חי נמי בתפילין גופייהו ורשב"ג בעי להו לשמן בין בגווילין של כתיבה בין בתשמישי קדושה כגון טלאי שלהן ולאו דהויא הזמנה מלתא היא אלא מצותן שלהן שיעשו לשם תובה שכן בציצית בעינן צביעה לשמה כדאיתא התם אף התכלת ואע"פ דמותר לשנותה לעונם דלאו דבר שבקדושה הוא ואע"ג דהזמנה בעלמא נמי היא ומכאן נמי סמכו הגאונים לפסוק כשמואל ומה שפי' דרבה לית ליה הזמנה לאו מלתא היא בגוף קדושה משום דהתם איתמר כטעמיה משמשין ממשמשין גמרי' לאפוקי עגלה ערופה דהיא גופה קדישא לא אמר כלום דגווילין של כתיבה נחי אגב כתב הוא דקדישין ואזל ליה כתב אזלא לה קדושתייהו כדאיתא בפ' כל כתבי הקודש והלכך לא דמי לעגלה ערופה והיא גופה עיקר קדושה ועוד דהא כל היכא דלא כתיב שם ליכא למיגמר מעגלה ערופה ולא אתיא ליה הלכך בין בגווילין דכתיב בין ברצועות דאינון גוף קדושה כדפרישית וה"ה לעושה דיו לם"ת וכן כיוצא בהן בכולן לרבא הזמנה לאו מלתא היא והיכת דבעי לשמן כמצוה הוא כדפרישית ומצאתי בירושלמי בפ' אמר להם הממונה דתני עור שעבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה רשב"ג אוסר הנה זאת ראיה מפורשת דבעור של כתיבה עצמה נחלקו ולרבנן לא בעינן לשמה ושם אמרו אמר ר' יוסף הוינן סברין מימר לא פליגן להדיוט הא לגבוה לא מן מה דתני אבני קודש

צריך שתהא חציבתן לשם קדש ובקדש יחצבו בגדי קדש צריך שתהא אריגתו לשם קודש ובקודש יארגו וא"ר חנינא בשם ר' יוסי במחלוקת הדה אמרה אפי' לגבוה פליגי דתניא העושה כלי לגבוה עד שלא נשתמש בו לגבוה מותר להשתמש הדיוט ר' חנינא בשם ר' יוסי במחלוקת פי' סבירא להו כיון דהזמנה לאו מלתא היא ש"מ דלא בעיא לשמה בשל גבוה דלא כרשב"ג והיינו כדאביי דאמר תנאי היא וכדפרישית מ"מ למדנו פלוגתא דרשב"ג ורבנן בכל דבר שבקדושה כגון פלוגתא של כתיבת תפילין ומזוזות ובגדי כהונה ואבני מזבח וכיוצא בהן דבכולן לרשב"ג צריכין לשמן ולרבנן הזמנה לאו מלתא היא ולא מיתפסי בקדושה וא"צ לשמן עד שיפרוט לך הכתוב כגון עשיית ציצית וכן ס"ת ועוד בגמ' דילן לענין תפילין אמרי' בפ' בתרא דעירובין אמר רב חסדא אמר רב הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק שתים של יד וא' בשל ראש והוינן בה ממ"נ אי מחד גברא קא זבין אי מתרי תלתא זבין וכו' הרי המוכר הזה שהוא לוקח תפילין מבני אדם שאין אנו מכירין אותן ואין מומחין ומוחזקין ואנו חוששין לתפילין מטעות ובודקין אותן ואין חוששין להם משום עיבוד וכתיבה לשמן ואע"פ שראוי לחוש לזה יותר מפני שמי שאינו מומחה לוקח קלף מ"מ וכותב כפי המזדמן ולוקח תפילין ממי שאין כשרים לכתיבתן והרי התכלת כיון שצריכה צביעה לשמה אינה ניקחת אלא מן המומחה וכן ס"ת אלא ש"מ תפילין אינן צריכין לשמן לא בעיבוד ולא בכתיבה גם זו ראיה אלא אם תאמר דרב לטעמיה דלית ליה לשמה בציצית אבל לשמואל צריך לשמה הא מתניאתא דרבה כדשמואל ורב כהנא קתני הכי כדאיתא התם ומ"מ דברי בעל המאור ז"ל נדחין ממנה שהוא אומר בכתיבה ובקלף של כתיבה צריך לשמה לדברי הכל ויש לדחות כל הראיות הללו ולומר שהתפילין כשרים מיד כל אדם דכל מי שעשאן לצאת בהן עשאן ולהכשרן עשאן אבל ספרים שמא להתלמד עשוין והרי בתכלת אמרו שם בעירובין המוצא תכלת בשוק לשונות פסולה דאמרי' אדעתא דגלימא צבעינהו חוטין כשרה במופסקים דכולי האי לא טרח ולא חיישינן שמא מן הצמר שצבע ונטווה שלא לשמה לקח וטווה לציצית ולפי דעתי שזו דרך משובשת שהמוצא תכלת חוטין בשוק היינו טעמא דכשרין משום שאין לו לחוש למי שאינו מומחה שמא עשאן למכור אלא מיד בעה"ב שעשאן לעצמו ובהכשר עשאן כדאמרי' התם בלוקח טלית מצויצת מישראל ה"ז בחזקתה משום דלעצמו בהכשר עשאה אבל בלוקח ממי שאינו מומחה אפי' חוטין פסולה חושש הוא שמא אינן עשוין כהלכתן דהא תלמוד אפי' אמר לו התכלת הזו לשם ציצית צבעתים פסולה שהם חשודין ואינה ניקחת אלא מחבר ומומחה כדאיתא במס' ע"ז וכיון שכן למה לא חששנו לחוטין הנמצאין אלא משום דאמרי' מבעה"ב שעשאן

לעצמו נפלו ובהכשר עשאן אבל בלוקח מן התגר חוששין לו וכן בתפילין ראוי הוא לחוש שמא לקח קלפים מכל אדם וכתב או שמא כתבן צדוקי ומומר וחרש שוטה וקטן למוכרן וזה לקח מהם ועוד שמא מן הספרים שנכתבו להתלמד לקח פרשה זו ומוכרה לשם מזוזה ועוד הם עצמן וכי אין הסופרים עשויין להתלמד בהן בכתיבה ותקוני הלכות שבתפילין ומזוזות ועוד שמא פרשיות הללו למזוזה כתבן ועשה מזוזה תפילין ואין לשמה של מזוזה כשר לתפילין לפי שהוא מקדושה קלה לחמורה אלא ש"מ לפי שאינן צריכין עיבוד וכתיבה לשמה הן נקחין מכל אדם וכשחפשנו הענין הזה בדבריהם של ראשונים מצינו הלכה זו רופפת בידם וכ"כ הנגיד זצ"ל ומר רב האי אמר אע"ג דפליגי ת"ק ורשב"ג ומוקי אביי נפשיה בחדא ורבה בחדא הא אשכחן התם ההוא דאתא לקמיה דר' אבהו עד ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת והכל מודים דעיבוד לשמה מצוה מן המובחר אע"ג דאית ביה פלוגתא וכולהו רבנן לא עבדי תפילין אלא מן הקלף מעובד לשמו וס"ת יש שמקילין בה ולעולם מעובד לשמו עדיף ומר רב משה היה מכשיר אינו מעובד לשמו ולא היו מודים לו בני דורו ובמקום הדחק כדאי הוא מר רב משה לסמוך עליו ועוד עת לעשות לה' הפרו תורתך ע"כ וכיון שאתה רואה ששמועה רופפת היא זו לנו שמעינן שאמרו כהלכה ולענין חליפין שאמרנו בתחלת דבורנו מן הסוגיא הזאת שבמס' סוכה עם אותה הסוגיא שבמנחות הרבה כזו יש בתלמוד שמוחלפת לגמרי כ"ש בכה"ג דלא מיחלפא ואע"ג דלא מסיימינן התם אמר לך שמואל אנא דאמרי אפי' לרבנן ואחת מן הסוגיות המשתנות בכיוצא בענין זה במס' תמורה בפ' כיצד מערימין א"ר יוחנן הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר ומפרשינן טעמיה דר' יוחנן משום דאם שיירו משויר וכו' ואותבינא עלה ואסיקנא תיובתא ובמס' מנחות אמרי' דטעמא דר' יוחנן משום דאדם מתכפר בשבח הקדש ובמס' חגיגה פ"ק ערל מנא לן ומפרש הא מני ר"ע היא וכו' ובמס' יבמות מסיימי בה דברי הכל היא משום דמאיס והרבה כן אף אתה אל תתמה שבמס' מנחות לא פירשו טעמו של שמואל משום קרא דגדילים תעשה לך וכאן פירשו ובעל המאור ז"ל לעצמו כתב מן הסוגיות המתחלפות שתים במס' יו"ט והם שוות לזו לגמרי:

דף ה.

ועוד ואם אין התחתונה יכולה לקבל כו' עד וכל זה צריך תלמוד אע"פ שלא הזכירו הרי"ף ז"ל. אמר הכותב היכי תפיס חוטרא בתרי רישי דהא לרב חסדא ורבה בר רב הונא ודאי לא בעינן שתהא העליונה יכולה לקבל כרים וכסתות של תחתונה דאינהו לאו

בתר דירה אזלי כלל אלא בתר אהל כדפרשי טעמא שלא מצינו מקום פחות מארבעה וכל שאינה אלא ד' טפחים כרים וכסתות מנא לה אטו דיורין אית בה דליקבלינהו ולא עוד אלא לדידהו אפי' ר' יהודה נמי לא בעי ראויה לקבל כרים וכסתות אלא בהא פליגי ת"ק סבר גבוה ד' נמי פסולה ור' יהודה סבר אם אין ראויה לדירה התחתונה כשרה והיכי דמי כגון דלא גביהא י' ולית להו הא דאמרי' במערבא דההיא בדשמואל שייכא דקפיד בשיעורא ולתירוצא לדשמואל איצטריך כדאמרי' בגמ' בהדיא תנן ר' יהודה אומר וכו' מכלל דת"ק סבר אע"פ שאינה ראויה לדירה פסולה דכי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא וכו' דלמא לתירוצא לדשמואל איתמר ויש גירסת הגאונים שהם גורסין אותה אינה ראויה לדירה מרווחת אבל לדירה ע"י הדחק די' טפחים דירה ע"י הדחק היא מ"מ הא דמערבאי כדשמואל אתיא ועוד דבמערבא נמי אליבא דר' יהודה איתמר אבל רבנן לדידהו לא קפדי אלא בהכשר סוכה כשיעורה ור' יהודה דקפיד בדיורין אלא שמואל הוא דבעי קבול כרים וכסתות ע"י הדחק לרבנן דאיהו קפיד בראויה לדיורין דאמר כהכשרה כך פסולה ומשמע לגמרי והכי גרסי' עלה דבני מערבא מכלל דת"ק סבר אע"ג דאינה ראויה לקבל והאמר שמואל כהכשרה כך פסולה ובפירושי רבינו חננאל ז"ל מצינו כלשון הזה ודייקינן מדברי ר' יהודה דקתני אם אין דיורין וכו' וקשיא לשמואל ושנינן אין ראויה לדירה מרווחת אבל ראויה לדירה ע"י הדחק די' טפחים דירה ע"י הדחק היא וכן אהא דאמר במערבא כל שאינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה וכו' שנויה הכא והכא חדא התם לדירה והכא לקבל ע"י הדחק ע"כ וכיון שנתפרש לך זה משמע לפי הצעתה של שמועה דרב הונא ורבה ורב חסדא אפי' לר' יהודה נמי לא בעי ראויה לקבל כרים וכסתות כדקס"ד מעיקרא אליבא דידהו ובמערבא כשמואל סבירא להו וכטעמיה שייכן והלכך כשמואל עדיפא למיפסק כוותיה ומה שאמרו דשייכא מימרא דידהו דהכא למימרא דידהו בנויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה לא שייכא ולא פתיכא בה כלל דהתם סכך פסול הוא ואם לאו משום דנוייהן אפי' אין מופלגין טפח פסולה ואפי' לשמואל מפני שהן נוייהן הוכשרה וכשהן מופלגין ד' זה עומד לעצמו וזה עומד לעצמו ופסולה אבל הכא משום דירה קאמרי' אטו שמואל דבעי הכא י' גבי פורס סדין תחתיה מפני הנשר מי בעי שיהא שם הפרש אדרבה כשאין ביניהן הפרש עיקר סכך פסול ופוסל אלא ודאי אין זו דומה לזו כלל הלכך הלכתא כשמואל וכדאמרי' במערבא וכן פסקו הגאונים ז"ל אולי לכך השמיטה רבינו ז"ל שסתם סוכה בתוך סוכה בשיש בה עשרה משמע וכדאמרי במערבא:

דף ה:

ועוד ונקליטין דגביהי י' פסולין וקנופות נמי אע"ג דלא גביהי י' כיון דקביעי:
אמר הכותב אבל מה נעשה לדברי רבינו הגאון ז"ל שפסל קנופות סתם ומשמע אע"ג דלא גביהי י' והכשיר נקליטין סתם משמע אע"ג דגביהי י' ולפי דעתי שהוא דוחה ברייתא זו דקתני ובלבד שלא יהו נקליטין גבוהים מן המטה י' טפחים משום דקי"ל שפועי אהלים לאו כאהלים דמו ואפי' כאהל עראי דלא קביעי נמי לא הוי מדשריק ליה גבי שבת כדכתבינן לעיל ואע"ג דהתם לא חזינן בהדיא דשרי אלא כילת חתנים דלא קביעי אי ס"ד שיפועי אהלים כאהלים דמו ליהוי כאהל עראי דלא קביע כלל דאפ"ה אסור דהא אפי' אוהל שאינו גבוה י' ולא קביע ולא דמי נמי לאהל אסור בשבת דהיינו משמרת ופרונקא וגוד וטלית כפולה וכילה שיש לה גג שאפי' אינן גבוהין אלא טפח אסורין כדמוכח בדוכתא אלא ש"מ דשפועי אהלים לאו כאהלים הם כלל בין קביעי בין לא קביעי ועוד דהא סוכה העשויה כמין צריף דקביעא ואפ"ה פסולה וכי תימא התם דלישווייה סוכה פסולה הכא לשווייה אוהלא הוי אוהלא כי איכא למימר הכי ה"מ בקנופות דלא גביהי י' דכל שאינו גבוה י' נמי אהל הוא בין לענין שבת בין לענין טומאה בין לכל דבר וכשפסלו סוכה שאינה גבוה י' משום דיורין הוא דפסלינן לה ולא מפני שאינה אהל הלכך גבי קינופות כיון דקביעי נעשה אהל קבוע בפני עצמו ואינו עומד בצל סוכה וכי לא קביעי כגון מטה וכילה עיקר אהל סוכה הוא ולא אתי אהל עראי שאינו קבוע כלל ומבטל אהל סוכה אבל בשיפועי אהלים שאפי' היו בהם דיורים כפלטרין של מלכים ואפי' קבועין פסולין מפני שאינן כאהלים אין לחלק בין זה לזה אלא כהכשרן כך פסולן כשם שאינן אהלים להכשר כך אינן אהלים לפסול וזו סברא נכונה ודבר נאה ומתקבל והגמ' מוכחת עליה דקאמר ליה אביי לרב יוסף דגני בכילת חתנים כמאן כר"א ואמר ברייתא איפכא תניא ואי ס"ד לא אמרי' בהא כהכשרה כך פסולה אפי' כר"א דמתני' דהיינו רבנן דברייתא לא אתיא דעד כאן לא אמרי' לאו כאהלים דמו אלא שאינו כאהל קבוע שיהא ראוי לסוכה אבל לשוויי אהלא ה"נ דהוי אהל וא"ת שאני כילת חתנים דלא קביעי א"כ אפי' כדברי הכל נמי אתיא דמי שקל להם בלא גרומים דין שיפועי אהלים קבועים להכשר סוכה לדין שיפועין שאינן קבועין למיהוי אהל הא אדרבה איכא למימר דכי אמרי' שיפועי אהלים כאהלים ומכשרינן סוכה העשויה כמין צריף ה"מ בדקביעי אבל לא קביעי גרעי משאר אהלים ואפי' אהל עראי לא הוו כדאמרי' בשמעתין במטה שאינה גבוהה י' ובכילה דלא הוו אהלא לענין זה וקינופות דקביעי הוה אהלא אלא ש"מ דלמאן דאמר שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו בין קביעי בין לא קביעי לא הוו אהלים כלל

הלכך דרב יוסף לא מתפקא מדר"א וסוגיין דמקשי לר"י אמר שמואל מברייתא דנקליטין ומתרץ ליה שאני נקליטין דקביעי בודאי הוו יכלי לתרוצי בגמ' ההיא כרבנן ושמואל דאמר כר"א דמתני' דסבר שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו ובריית איפכא תניא כולה כתירוצא דרב יוסף אלא סוגיין דלא כאביי ורב יוסף דהשתא מיקל בכילה לדברי הכל משום דלא קביעא ולא הויא אהלא כלל דהא לא דוקיא בהך לישנא דרב יהודה אמר שמואל כמאן כר"א אלמא לכ"ע אמרי' ורב יוסף מוקי נפשיה כמאן דאמר שיפועי אהלים לאו כאהלים דמו דבין קביעי בין לא קביעי לית להו דין אהלים כלל והטעם נותן לפי שהן כדופן עקומה ואין להם סדר כמו שפירשנו למעלה ומזה הטעם מסתייעין דברי רבינו הגדול ומתיישבין יפה ולפיכך כתב הכל כפשטה דמתני' דקינופות אסורין לעולם ונקליטין מותרין לעולם בין גבוהין בין שאינן גבוהין וכבר ראיתי לראשונים בחבוריהם שהם ז"ל חלוקים בזה ובודאי שהם יכולין לומר דסוגיין כילה שאין לה גג כלישנא בתרא דרב יהודה לר"א דמתני' היא כדמוקי רב יוסף נפשיה וסברא דגמ' היא דלר"א דמתני' דאמר שיפועי אהלים קבועין כגון סוכה דקביעי לא הוו סוכה שיפועי אהלים שאינם קבועי, כגון כילה לא הוי אהלא כלל הא שיפועי אהלים קביעי כגון נקליטין למהוי אהלא הוו אהלא הוא פשט הסוגיות הללו ואעפ"כ דברי רבינו ז"ל יותר נראין מדוקדקין בעיקר טעם השיפועין שהן כמחינות וכן לענין שבת כמו שהוכתנו ועוד פסק רבינו ז"נ בכילה בתרתי לישני דרב יהודה אמר שמואל דלא פליגי אהדדי בדיני וסוגיא נמי כלישנא קמא דאמרי' בריש פ' הישן תרגמה שמואל במטה י' ואליבא דלישנא קמא איתמר כדמפורש בגמ' הכא ושמואל גופיה תרגמה ולאו כאמוראי היא וכולה סוגיין נמי בתר ההיא אוקימתא רהיטא דמש"ה הוא דקשיא להו בגמ' התם מ"ט דר' יהודה שאילו היו יכולין להעמיד משנתינו בשאינה גבוה י' לא היה טעמו של ר' יהודה צריך לפנים ולא היו צריכין לפרש בו מה שאמרו משום סוכה דירת קבע ומטה דירת עראי ולא אתי עראי ומבטל קבע דהא בדשמואל לא קשיא להו ולא מידי ובלישנא בתרא נמי אמרי' הכא אי קביעי ליהוי כקינופות וכו' דאלמא קינופות קביעותייהו מהניא דאי לא קביעותא יתירא כיון דאינן גבוהין י' לא הוו אהלים ועוד דמימרא דאבימי אמר שמואל בכילה לענין ק"ש בהיתרא דלישנא דכילה שאין גבוה י' לא הויא אהל כלל וההיא בלא פלוגתא איתמר ובגמ' אסיקו כוותיה ה"נ מסתברא וכו' הלכך ליכא למידחייה ללישנא קמא בדינא כלל זה דעתו של רבינו הגדול ז"ל בדברים הללו לפי הנראה לנו ואע"פ שיש למקצת הראשונים דברים אחרים בכאן אני לא לחלוק באתי שאיני כדי אבל דעתו של רבינו הגדול ז"ל גליתי ופירשתי:

דף ו:

ועוד והא דאמר רב יהודה וכו' עמדה ההלכה בחציץ זכרים כשרה וזהו שסמך עליו הרב אלפסי ז"ל:

אמר הכותב באמת רבינו הגדול לפי דבריו יכול הוא לסמוך בזה אבל סמך חזק מזה משום דאוקימתיה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דאוקי למתני' מסככין בנסרין וכו' במשופין ומשום גזירת כלים דחויה הוא מתרתי מתניאתא דמייתי בגמ' ת"כ דרב ת"כ דשמואל והלכך בין לר"מ בין לר"י מסככים בנסרים שאין בהם שלשה ואפי' משופין דלא גזרינן שאינן כלים אטו כלים וזה דבר ברור:

דף ז:

ועוד והא דתנן תקרה שאין עליה מעזיבה וכו' בין לרב בין לשמואל בנסרים שיש בהם ד' טפחים עסקינן וכו' עד ולא היה לו לכתוב מה שכתב וכו' וזו היא כשגגה:

אמר הכותב אני חוכך בדברי רבינו בהלכות הללו מתשובות הרב ר' אברהם שאמר הלכה כר"מ בגזירותיו ואליבא דרב אלא שהכל עולה לפסק אחד אבל תשובת בעל המאור אינה כלום שאפי' לפי הפי' הזה שכתב יפה אמר רבינו הגדול ז"ל דאנן בגמ' הכי קאמרי' אלא לשמואל במאי פליגי כלומר דהא בגזירת תקרה ודאי לא פליגי ומפרקינן בבטולי תקרה מתורת תעשה ולא מן העשוי מר סבר בהכי בטלה ומר סבר בהכי בטלה ודכ"ע מגזירת תקרה בטלה לה מיד כיון שמחזר עליה לבטלה אלא בתעשה ולא מן העשוי פליגי וזהו הטעם שכתבו רבינו הגדול ז"ל ולא לומר שאם לא משום תעשה ולא מן העשוי יהא מותר לסכך בהן אלא לומר שזהו עיקר מחלקותם ולמדנו ממנו שני דברים שמשנתנו בשלא עשאה לשם סוכה אלא לשם בית שהיא פסולה דאורייתא ואעפ"כ במפקפק או בנוטל סגיא ולמדנו שישנה אפי' בנסרים שאין בהם ד' זה כתבתי לפי שיטתו של בעל המאור ז"ל ולומר שדברי רבינו ז"ל כדעתו עולים הם כהוגן מ"ע אבל לפי הנראה מוחלפת היא השיטה בפירושה שאם משנתנו בנסרים שיש בהן ד' לר' יהודה ולרב וכן לר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דכולהו סברי דבגזירת תקרה פליגי אמאי סגי בנוטל אחת מבינתים לב"ש ולר"מ דאית להו גזירת תקרה והא סכך פסול הוא ופוסל באמצע בד' להך לישנא דאמרי' לקמן באמצע בד' והא ליכא לאוקומא כדאוקימנא להה"א ברייתא דקתני מודה ר"מ שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר שמניח פסל ביניהם וכשרה דהכא אחת מבינתים קתני ואפי' להך לישנא אחריתי דאמר רב בין באמצע בין מן הצד בד' אמות מ"מ שנינו בד' שהישן תחתיו לא יצא ידי חובתו ובמתני' משמע לב"ש

ולר"מ דבנוטל אחת מבינתים תהא כולה כשרה ולא שתהא סוכתו חציה פסולה והוא צריך לצמצם עצמו בין נסר לנסר ויהיה צריך לדקדק בפרוץ כעומד ובמעדיף וליתן שתי וערב אלא ודאי תקנתן של ב"ש ור"מ בנוטל בתיקונו של ר' יהודה בין במפקפק בין בנוטל ועוד מנא לן בגמ' דבנסרים שיש בהם ד' עסקינן כי היכי דתיקשי לשמואל לימא שמואל הכא בנסרים שמג' ועד ד' היא ור' יהודה הוא דקאמר ליה לר"מ אמאי קאמרת בהני נסרים משום גזירת תקרה האי סברא לב"ש היא דאית להו וב"ה לית להו דאינהו ודאי לא פליגי בפחות מג' דקנים בעלמא נינהו ובד' מודינא לך דאפי' ב"ה גזרי אוקימתא דמתני' לשמואל כאוקמתין לרב אתי שפיר ומה שאמרו שאין תקרה פחות מד' אינו נכון שהרי אפשר לעשותה מפחות מד' ואין זה דבר שאינו מצוי עד שלא נעמוד משנתנו בכך ולא עוד אלא שאין התקרה ידועה בשיעור הנסרים ויש שאינה עשויה בנסרים כלל אלא בקנים לפי המקום וזה מפורש בפ' הבית והעליה דאמרי' התם מאי תקרה ר' יוסי בר' חנינא אמר קנים וסנאים ויסטני אמר משום ר"ש בן לקיש לווחין ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה אלמא אין כל תקרה בנסרים שיש בהן ד' אלא אף בקנים ועוד שאין הטעם מחוור שיהא אסור לסכך בהם לכתחלה ובשעשאה לשם בית והוא מפקפק מעט תהא כשרה דהא אכתי איכא למיגזר משום הנכנסין והיוצאין שלא יאמרו מסככין בנסרים או תקרה כשרה לסוכה ואין כל העולם תלוי בזה הסיכוך בלבד שתי סוכות של נסרים לפני' ושתיהם בשיש בהן ד' היאך תהא זו כשרה וזו פסולה שנעשית כולה לשם סוכה פסולה ושעשה בה דבר מועט לשם סוכה כשרה ולא אמרו בחבילי עצים וחבילי זרדין שהעלם ליבשן ונמלך עליהם לסיכוך שיהיו כשרות בנענוע בלא היתר אגדן מפני שמחזר עליהן לעשות בהן מעשה אלא הכי פירושה דשמעתא דהכא תקרה סתם קתני דבעי מוקי לה בארבעה ודבעי מוקי לה בשאין בהן ד' ודבעי מוקי לה בכולהו ולא דייקינן בגמ' בהכי דבכל חד וחד לפום סבריה מתוקמא ליה שפיר אלא מעיקרא אפי' תהוי נמי בשאין בהם ד' אפ"ה דייקינן עלה בשלמא טעמיה דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי לחודיה אלא ב"ש מאי טעמייהו ואיתוקם משום גזירת תקרה כלומר דהואיל ותהא תקרה גמורה גזרו עליה שמא ימלך וישב עליה בלא פקפוק או שלא יאמרו תקרה כשירה לסיכוך וה"ק אע"פ שמפקפק ודכ"ע הרי הוא לאחר תקנות הללו כאלו סיכך בהם לכתחלה הלכך לב"ה אפי' בנסרים שיש בהם ד' ולב"ש בנסרים שאין בהן ד' דוקא וכיון דקאמרינן השתא דבכל הנראית כתקרה בין בישנה שאין בה ד' בין בחדשה שיש בה ד' ר"מ אית ליה גזירה משום תקרה עצמה ור' יהודה לית ליה לפום הכי דייקינן למה לי לאשמועינן בישנה ולמה לי לאשמועינן בחדשה ופריק ר' יהודה הוא דקא"ל לר"מ

וכו' ולפום הכי בעיא לשמואל דאמר דכ"ע אית להו גזירת תקרה בנסרים שיש בהן ד' היכי א"ל ר' יהודה הך סברא דב"ש היא דאיהו נמי אית ליה גזירת תקרה אלא דבמסכך בנסרים שאין בהם ד' סבר כיון דלית בהו שיעור מקום לא גזרינן והכא היכי פליגי בגזירת תקרה הישנה ופריק בבטולי תקרה קא מיפלגי כלומר דכ"ע תקרה ישנה כיון שהיא תקרה גמורה עשויה בבית ממש צריכה ביטול שיעקר ממנה שם תקרה לגמרי כל זמן שלא ביטל אותה יש בה משום תעשה ולא מן העשוי כטעמא דשמואל גופיה דלא אמרי' פסיקתה זו היא עשייתה אלא בעינן מעשה ניכר ובביטול זה פליגי מר סבר בביטול תקרה זו שפסולה משום תעשה ולא מן העשוי ואית ביה נמי משום גזירת תקרה פליגי מ"ס בטולי תקרה שתצא מתורת פסול שלה בנוטל אחת מבינתים סגיא דאתעביד בה מעשה רבה ובטל ממנה שם תקרה שעליה ולב"ה או מפקפק או נוטל כל דאפיק מינה תעשה ולא מן העשוי מבטל לה ומכשר להו. נוסחא ישנה בתקוני תקרה קא מיפלגי וכו' וגם זה הלשון סיוע לדברינו:

דף י.

כתוב בספר המאור תרגמא שמואל במטה י' כו' עד ואין זה עומד בצל סוכה:
אמר הכותב משיחתו של רבינו הגדול ז"ל למדנו שאין הטעם משום שאינו עומד באהל סוכה שא"כ אף בשאינה גבוהה י' נמי שהרי אהל הוא לענין שאר הדברים אלא הטעם משום דאתי האי אהל ומבטל לסכך סוכה כיון דחשיב ומתורת סוכה בתוך סוכה למדו חכמים דבר זה כי היכי דאמר רחמנא התם דאתי סכך עליון שהוא פסול שאינו עשוי לצל דהא איכא צל התחתון ומבטל לאהל של סכך תחתון ה"נ אתי אהל זה ומבטל לסכך דסוכה למי שישן תחתיו כיון דחשיב דאית ביה י' והיינו דאמרי' בגמ' אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע אלמא משום בטולי הוא ולא משום שאינו ישן בצל סוכה שהרי סכך הסוכה סוכך על הכל ובירושלמי נמי מוכח דהכי גרסי' התם מחלפה שיטתיה דר' יהודה תמן הוא אמר המעשה קודם לתלמוד והכא הוא אמרהכן פי' דקא סלקא דעתך שלפי שהיה מקום דחוק לתלמידים בסוכה נכנסו תחת המטה כישן תחת הסוכה כ"ש מחלפא שיטתיה דר' יהודה דתנינן ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה הא אם יש דיורין בעליונה התחתונה פסולה א"ר יוסף תמן יש שם חלל אחר ברם הכא אין כאן חלל אחר הא למדת שבגמ' נמי מדמין הישן תחת המטה לסוכה תחת הסוכה כמו שכתב רבינו הגדול ז"ל וכלשון הזה כתב אף ר' שמעון בעל הלכות ורבינו שלמה בפירושיו וכן רבינו חננאל ז"ל גבי כילה:

ועוד ובסומך סוכתו בכרעי המטה כתב עלה הרב אלפסי ז"ל כו' עד ול"נ שהלכה כדברי חכמים. אמר הכותב והלא ידוע דכל היכא דשקלו וטרו אמוראי בכה"ג אליבא דחד תנא הלכתא כוותיה וכי ההיא דאמרי' במס' שבת מדקא מתרץ ר' יוחנן אליבא דר"י הלכתא כוותיה ואפי' באיסור חמור של אשת איש סמכו ראשונים על כך כי ההיא דגרסי' בפ' הזורק גט ר"א אומר אם לאלתר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא ה"ז גט וכתב רבינו ור"ח ז"ל מדקא מפרשי אמוראי דברי ר"א ש"מ הלכתא כוותיה וכן פסקו כאן הגאונים ז"ל ואם לחשך אדם לומר דר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן מדאמרי' לפי שאין לה קבע ולא היא מדלא אמרי' בגמ' ור' יהודה לטעמיה כדאמרן לעיל ועוד דהא אכתי איכא למיחש לטעמא דמ"ד אין מעמידין בדבר המקבל טומאה מדחייש לה אביי דודאי לדירת קבע לא הוה חייש אביי דהא אוקמא איהו גופיה בשיטה ועיקר הטעם מפני שהיא דירה סרוחה ואין אדם דר בה ומפורש בירושלמי ר' אמי אמר שאין ממעי המטה לסכך י' טפחים אמר ר' אבא משום שאין מעמידין על גב דבר טמא והרב ר' אברהם ז"ל פי' טעם לפי שאין לה קבע מפני שהוא משתמש במטה וכרעי המטה צריכין לה ודמיא ליה לר' יהודה כמי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה וכתב כדברי האומר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה שהיא גזירה שלא יאמרו זה עומד וזה מעמיד כשם שראוי להעמיד כך מסככין בו ומודה ר' יהודה בראש האילן ועל גבי גמל שלא גזרו בהם משום דלא שכיחא ואני אומר סומך סוכתו במחובר כסומך במקבל טומאה אבל עושה סוכתו בראש האילן ששנו כשרה היינו עושה דפנות על האילן וסומך סכך עליהם אי נמי בצדדין כדאיתא בשילהי שבת דמ"מ אינו מעמיד ממש במחובר אלא שהמחובר סומך את המעמיד וכיוצא בזה הכשירו דמעשה קרקע בעלמא קא עביד והיינו דאביי דאמר סיכך על גבי מטה שנעץ עליה קונדסין עומדין וסיכך על גבן כשרה:

דף י:

ועוד ל"ק כאן מלמעלה כאן מלמטה פירשה הרב אלפסי ז"ל בהלכות כו' עד דהלכתא כוותיה:

אמר הכותב אף לדברי רבינו הגדול ז"ל כרב פפא אתיא דהוא מאריה דפירוקין ומסמיך ליה אדאמרי אינשי דכי אמרי' פרוץ כעומד מותר ה"מ בדופן שבת ובסכך פסול דכי היכי דאגמריה רחמנא למשה התם לא תפרוץ רובא ה"נ אגמריה בסוכה לא תסכך בפסול רובא הא כי הדדי תרוייהו מותרין אע"פ שהוא חשוב כפרוץ לענין הכשרה דסוכה מיהו אין פסולה רבה על הכשרה אבל באויר א"א לומר כן שכיון שאם הם שוין מלמעלה

האויר רבה מלמטה הרי נפרץ רובה דסוכה בצל תלה לה רחמנא והרי אין זו עשויה לצל יומם מחורב שהרי חמה רבה עליה מלמטה ומבטלה מתורת סוכה ומש"ה בעינן שוין מלמטה והיינו דאמר רב פפא כי הדדי מלמעלה שפסולה והיינו טעמא משום דכזוזא מלעיל כאסתירא מלתחת ואזדא רב פפא לטעמיה וזה דבר נכון וברור אע"פ שטעו בו רבים וכ"כ ה"ר אברהם ז"ל ומה שכתב בעל המאור ז"ל שנראה מדבריו של רבינו ז"ל שהאסתירא גדול מזוז מדברי רבינו לא למדנו מפורש שיש לומר שעל הצל אמרו כך אבל בעלי הלכות וכן כל הגאונים פירשו כדבריו ואמרו כן דכל שמשא כזוזא מלעילא כאסתירא מלתחת ואמת הוא ודבר ברור ואין ראוי לטעות בו דבכל מקום אסתירא בלישנא דגמ' היינו סלע וזוזא דגמ' היינו דינר וסלע ד' דינרים הוא ואסתירא דהוא סלע ארבע זוז והיינו דאמרי' בפ"ק דקדושין ובבכורות דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע לא תימא מאי סלע ד' זוזי דהוא סלע צורי אלא מאי סלע פלגא דזוזא של צורי והוא סלע מדינה דעבידי אינשי דקרו לפלגא דזוזא אסתירא כלומר סלע ולפום הכי אמרי' כזוזא דמדינה מלעיל כאסתירא דצורי דהוא סלע צורי מלרע דכל סלע מקרי אסתירא כדמשמע בהדיא התם בקדושין ובבכורות והתם נמי אמרי' אסתירא סירסיתא דמזדבנן תמני בדינר של זהב חמש מינייהו לפדיון הבן והיינו ה' סלעים צורי והני דצורי מקריין אסתירי סתם וזוזי סתם ולעולם לא תמצא במטבע אחת אלא אי אסתירא גדול מזוזא ד' מהן אלא שהזוז של צורי גדול מאסתירא שבמדינה שפי' אסתירא בכל מרום הוא סלע כמו שפירשנו וה"נ מוכח כדאמרן בבתרא פ' גט פשוט גבי ההוא שטרא דכתיב ביה שית מאה אסתירא זוזא ואיבעיא לן שית מאה אסתירי וזוזא או דלמא שית מאה זוזי או דלמא שית מאה פריטי וזוזא ואמרי' עלה דל פריטי מהכא דאסוכי מסכי להו ומשוו להו זוזי מאי אמרת שית מאה אסתירא וזוזא יד בעל השטר על התחתונה כלומר ולא יהבינן ליה אלא זוזי דפחיתי מאסתירא והפי' שאמרו כאן בששיער במראה עיניו מלמטה אינו אמת שהרי חמתה שנינו והסכך שלמעלה נראה מועט ברחוק יותר מן החמה וסימן לדבר אדם עומד על ראש ההר נראה כעוף קטן ואש מועט גדול ממנו ותמה על עצמך וכי יש קצבה לטעות כדי שנאמר כמסתכל מלמעלה למעלה כי הדדי פסולה וכשנראה לו צל מרובה מחמתה מעט כשרה והלא שמא טעה בין מרובה למועט ולפי גובהה של סוכה טעותה אלא ודאי דברי הבאי הם:

דף יא.

ועוד והא דתנן מעשה שהביאו לו כו' עד משום דרבא בתרא הוא:
אמר הכותב ממה שלא כתב רבינו הגדול ז"ל אנו למדים שאין הלכה כרבא ועיקר הוא שלא הוצרך לומר כן אלא לתרץ מאי דאמרי' התם בכותבת הגסה גדולה מכביצה ובמסקנא דהתם אדחיא לה ואמרי' דפחותה היא מכביצה ומדחיא נמי מדאמרי' הכא דאכילת עראי תרתי תלת ביעי א"נ כדטעים בר בי רב ואזיל לכלה דהוא כביצה או כשתי ביצים ומכיון כביצה פטורה מן הסוכה ממילא אסתלקא קשיא דאתינן עלה התם מהא דתנן וכשנתנו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה אכלו חוץ לסוכה ודייקי' מינה מעיקרא הא כביצה בעי סוכה ולפום הכי הוה קשיא להו התם השתא שתי כותבות בלא גרעינתן לא הוו כביצה ככותבת גסה יותר מכביצה וכיון דאדחיא לה התם והכא אמרי' הא כביצה סוכה היא דלא בעי וכו' ואידחי ליה נמי פירוקא דרבא והדרי' למאי דקס"ד מעיקרא דפירי בעי סוכה וכדסבר רבי ירמיה וטובא מרבנן התם וכפשטא דמתני' דקתני שתי כותבות ולית בהו שיעור סוכה לפום מסקנא דשמעתא הא ג' וארבע כותבות בעי סוכה וכפשטה נמי דברייתא דתני התם א"ר כשהיינו למדים תורה אצל ר"א בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים ואכלנום עראי חוץ לסוכה ולא סמכינן אשנויא דרבא משבש לה ומתרץ בה אימא דהא אדחיא עיקר מימרא. ועוד ת"ר חתן והשושבינין כו' עד והרב אלפסי ז"ל כתב שתי הברייתות ולא הפריש ביניהן:
אמר הכותב דברי רבינו ז"ל נכונים בכל מקום שאם הפי' כדברי רבינו שלמה ז"ל לדחותה כתבה אבל אפשר ונראה לפרש דכל ז' קאמרינן וכן בנושא את האלמנה מקום שאין בו משום טרדא דמצוה ואעפ"כ פטורין משום דבעי למיחדא ושכיחא שכרות וקלות ראש בין בבתולה בין כאלמנה כל ימי חופה והני בעו כוונה יתירתא אבל ק"ש אפשר דמכווני דעתייהו בפסוק ראשון וקרו וא"נ לומר בשאר מצות שחייבין הא בחתן כונס את הבתולה לילה הראשון ודאי פטור בין מק"ש בין בתפלה ומכל המצות לקיים דברי ר' יוסי הגלילי אלא שלא חשש (לפטור) [לפרט] חתן באותו לילה לפי שכבר שנינו בלא מחלוקת חתן פטור לילה הראשון ותנן נמי ומעשה בר"ג ולא פליגי הני רבנן עלייהו מדלא מסיימינן הכא בגמ' וזה יותר נכון וכ"כ ה"ר אברהם ז"ל ועיקר שוב מצאתי שנויה כו במקומה בתוספתא דברכות השושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפלה ומן התפילין כל ז' הימים וחייבין בק"ש רבי שילא אמר חתן פטור וכל בני חופה חייבין ומה שאמר שראה בשאלה משמו שפסק כרבנן דפליגי [עליה] דרשב"ג בברכות בחתן אם רצה לקרות ק"ש לילה הראשון קורא והביא סיוע לדבריו מברייתא זו אפשר שרוצה לומר שמכאן יש ללמוד

שאע"פ שאין דעתו של חתן מכוין עליו אם רצה לכוין יכול שהרי אנו מחייבין אותו בק"ש אע"פ שפוטרין אותו מתפלה משום טרדא דידיה הלכך אפי' בשעה שהוא פטור משום דטרדא דידיה טרדא דמצוה היא אם רצה קורא ולא אמרי' אנן סהדי דלא מצי מכוין דעתיה כדאמר רשב"ג התם אבל לא מצאנוה לזו בתשובותיו ולפי דעתנו שלא כתבה הוא מעולם וכי מה צורך להביא ראיה שאין הלכה כרשב"ג יחיד אצל רבים ואין לסמוך על התשובות הנמצאות אא"כ הוחזקו:

דף יג:

ועוד והא דתניא היה ישן בסוכה כו' ואנן לא גרסי' אלא עד שיעור בעי"ן:
אמר הכותב אבל כל הגאונים ז"ל גורסים שיאור באל"ף וכן כתוב בהלכות ראשונות לרב שמעון קיארא ובפירושה של ר"ח ובהלכות רב יצחק בן גיאות ז"ל:
סליקו להן הישן

דף יד:

כתוב בספר המאור קא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני כו' ואשכחן ליה לר' יוחנן גופיה דלא סבירא ליה הכין:
אמר הכותב אני רואה דברי רבינו הגדול ז"ל נוטים בסתמותיו להחמיר בגזול משום מצוה הבאה בעבירה כר' יוחנן וראינו לו שכתב דין נקב וחסר להכשיר הפגומים בשני ודעתו אינה מתבררת מדבריו אבל אני נזקק לבאר בכאן השמועה הזו בפירושה ופסקה ולפי דעתי יפה הסכימו הראשונים לקבוע הלכה כר' יוחנן והדין עמהם דהא פלוגתא דשמואל ור' יוחנן היא וקי"ל שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש דמשמיה דר"ש בן יוחאי דהוא תנא קאמר לה ור' אמי נמי כוותיה סבירא ליה ומה שאמר דשמעת מינה דיאוש כדי קני לא הסכים יפה לשמועה וכך עיקר דר' יוחנן סבר יאוש כדי לא קני כדשמעינן ליה בעלמא וכל היכא דלא חזינא הכי בגמ' לא דחקינן נפשין למימר הא דידיה הא דרביה ודייק מדכתב רחמנא גבי קרבן גזול דומיא דפסח מה פסח אין לו תקנה כלל אף גזול אין לו תקנה כלל וקרבן פסול הוא ואפי' לאחר יאוש ואמאי הא קנייה גבוה ביאוש ושינוי רשות ונהי נמי דמקדיש לא קנייה נמי בשוחט שלא לשמן שכשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלא לאו משום מצוה הבאה בעבירה שכיון שגזול הוא בידו אין הקדשו מצוה אלא ניאוצין הוא שהקב"ה מואס גזל בעולה ומנא תימרא דגבוה גבוה קני מדאמרי' בפ' מרובה איתביה ר' יוחנן לריש לקיש גנב והקדיש אינו

משלם תשלומי ד' וה' היכי דמי אילימא לפני יאוש מי מצי מקדיש אלא פשיטא לאחר יאוש וטעמא דהקדיש הא לא הקדיש משלם ואי ס"ד קנה אמאי משלם שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ושמעת מינה דאי ביאוש כדי לא קני ניחא ואמאי היכי מצי מקדיש אלא ש"מ דגבוה גבוה קני ביאוש ושינוי רשות וה"נ איתא בפ' הניזקין וה"ג בשמעתין מה פסח אין לו תקנה אף גזול אין לו תקנה ל"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש ולא גרסי' תו כדכתיב במקצת נוסחי בשלמא לפני יאוש וכו' וליתיה בהלכות רב יצחק בן גיאות ז"ל ורש"י ז"ל גריס ליה הכי בשלמא לפני יאוש אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא וכו' ופירש הא קנייה ביאוש גבוה קנייה ביאוש כלומר בשינוי רשות ולא הוצרך להזכירו שלעולם יש שם שינוי רשות והלכתא כר' יוחנן דדידיה עדיפא ואם היה כדבריהם שהיה ר' יוחנן סובר כאן יאוש כדי קני מ"מ במאי דאמר מצוה הבאה בעבירה לאו מצוה היא כוותיה קי"ל דא"נ לית ליה מהאי קרא מסברא אית ליה ומקרא אחרינא דדריש הכא שונא גזל בעולה ודידיה עדיפא לן מדשמואל בכל מקום ועוד דר' אמי נמי כוותיה ס"ל ופשטה דמתני' כוותיה אתיא ומה שאמר בעל זה המאור ז"ל משום דרב אשי דהוא בתרא מפרק אליביה אלמא הכי הלכתא א"א לעמוד על אופי שלו שהרי כשכתב רבינו ז"ל בפ"א דהלכתא כשמואל משום דרב פפא דהוא בתרא כוותיה ס"ל דקא מתרץ למימריה תפס עליו ואמר דלא חזי' ליה דס"ל לרב פפא כשמואל אלא פירושא בעלמא הוא דקא מפרש ליה רב פפא למימריה אע"פ שמשמען של דברים שם דרב פפא כשמואל ס"ל מדאמר בפירוקיה דכ"ע יש בהן ד' דברי הכל פסולה פחות מג' דברי הכל כשרה ולא אמר רב פפא הכא מג' ועד ד' וכו' ומיהו הכא ודאי משום פירוקיה דרב אשי בלחוד לית לן למיסמך אדשמואל דבכולי תלמודא הכי אשכחן דמתרצי רבנן אליבא דמאן דלא סבירא להו כוותיה לומר מהא לא תיהוי תיובתיה ואמרי' תרגומא אביי אליבא דרבא ותרגומא רבא אליבא דאביי ואמרי' מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך לתרוצי אדרב ואפי' למאי דקס"ד מעיקרא מקשינן בכמה דוכתי ומפרקינן ואפי' למאן דאיתותב אמרי' נימא מיהא נמי תיהוי תיובתא ומפרקינן לה בריש מכילתין מתרץ רב אשי לא נצרכא אלא לקיתונית שבה למאן דאמר בסוכה קטנה פליגי דלית הלכתא כוותיה והלכה פסוקא ורווחת אחריות ט"ס הוא אשכחן בפ' גט פשוט אמר רפרם זאת אומרת אחריות ט"ס הוא רב אשי אמר לעולם אימא לך אחריות לאו ט"ס הוא ובפ' מי שהחשיך אמרי והלכתא צדדין אסורין אמר רב פפא עלה השתא דאמרת צדדין אסורין וכו' אלמא הכין ס"ל ואפ"ה אשכחן ליה בפ' אין דורשין דדחי ואמר אפי' תימא צדדין מותרין וכולה לפרוקה למאן דס"ל הכי אבל כשנהגו הגאונים לסמוך על מימרא דבתראי

כגון דאמרי מימרא אליבא דחד כי ההיא דאביי דלעיל וכי ההיא דמס' שבת דאמרי' בגמ' מדקא מתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דאמר וכן לחליצה ש"מ הלכתא כוותיה אבל בכה"ג אדרבא אמרי' שינויא היא ואשינויי לא סמכינן מיהו היכא דחזינן להו לבתראי דשקלי וטרו טובא ומתרצי אליבא דחד יש מקומות שסמכו הגאונים עליהם כפי מה שהסוגיא מוכחת לפי שיקול הדעת ובלבד שלא לדחות כלל המסור בידינו אבל כאן הא קי"ל שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ומה שהשיב ממאי דקאמר רב הונא להנהו אוונכרי ושקלינן וטרינן למימר ונקנייה בשינוי השם ואע"ג דמצוה הבאה בעבירה היא יש להשיב דאדעתא דנכרי גזלי ולא של ישראל דלא שכיחי ומשום לכם איתמר דלמקני מינייהו בעיא יאוש ושינוי רשות ומיהו מצוה הבאה בעבירה ליכא וכן מה שהשיב מסוכה גזולה בגוזל עצים וסיכך בהן אינה תשובה כלל שכיון שתקנו בה חכמים תקנת מריש ואפי' בא לצאת ידי שמים ועושה תשובה נותן לה דמי עצים הרי שאין זו הסוכה בעבירה ברשותו אלא דמים הוא חייב ולא קאי עלה השתא (זה) בעמוד וחזור אלא דמים אבל בעל הלכות ז"ל מצאתי שכתב בלשון דגזול פסול משום דמצוה הבאה בעבירה דכתיב והבאתם גזול וקתני גזול דומיא דפסח מה פסח אין לו תקנה אף גזול אין לו תקנה ול"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש לפני יאוש דידיה בעינן וההוא דגזל הוא לאחר יאוש משום מצוה הבאה בעבירה אבל אקנייה לאיניש אחרינא קני ליה ונפיק בגויה ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני ומאי שנא מסוכה גזולה דמכשרי רבנן אמרי התם היכי דמי אי דגזל מיניה קרקע קרקע אינה נגזלת אי דגזל עצים (וטלית) קננהו בשינוי מעשה א"ה לולב נמי לקנייה בשינוי מעשה קסברי רבנן לולב א"צ אגד ואת"ל צריך אגד שינוי החוזר לא שמיה שינוי א"ה גזל עצי סוכה נמי אלא עצי סוכה היינו טעמא משום דקננהו בשינוי השם מעיקרא עצים והשתא סכך מיקרו אי הכי לולב נמי מעיקרא אסא מיקרו והשתא הושענא מיקרי אמרי אסא ליכא שינוי השם דמעיקרא נמי אסא להושענא קרו ליה והלכתא גזל עצים וסיכך בהם אין לו אלא דמי עצים בלבד וכן נמי כתוב בהלכות פסוקות ושמעינן מינה דכל שקנה ואינו חייב להחזיר אלא דמים אין בו משום מצוה הבאה בעבירה ולפ"ז ל"ק הא דאמרי' בהנהו אוונכרי ונקנייה בשינוי השם וכן נראה מדברי רבינו שלמה ז"ל וסיוע מצאתי לדברים הללו בירושלמי תנא ר' חייא ולקחתם לכם משלכם ולא מן הגזול פי' ולא שאנו אלא ביום ראשון עד כאן א"ר לוי זה שהוא נוטל גזול למה הוא דומה לא' שכיבד את השלטון בתמחוי א' ונמצא משלו אמרו אוי לזה שנעשה סניגור קטיגור פי' דמשום מצוה הבאה בעבירה הוא ואפי' ביום שני ע"כ מה פליגי בשגזלו סוכה אבל גזלו ושפהו דמים הוא חייב לו פי' ואין בו משום

סניגור קטיגור שהרי קנה בשינוי מעשה ולכם קרינא ביה ע"כ גזל לולב מכאן והדס מכאן וערבה מכאן ואגדן ושמעינן מן הדא סוכה גזולה אית תניי תני פסולה ואית תניי תני כשרה ר"ש בשם ריב"ל מאן דאמר כשרה בשגזל קרקע ומ"ד פסולה בשגזל פסל ואפשר שלא יקשר כמשיב למעלן ש"מ דכל היכא דקני בשינוי השם או בשינוי [על ידי] מעשה או ביאוש ושינוי רשות אין בו משום מצוה הבאה בעבירה שהרי דמים הוא חייב לו ולא עוד אלא אפי' ביאוש לחודיה למ"ד קני לית ביה תו משום מצוה הבאה בעבירה והיינו דאמרי' בפ' מרובה אמר רבה יאוש אמור רבנן דקני מיהו לא ידענא אי מדאורייתא אי מדרבנן ואותביה אביי מדתניא קרבנו ולא הגזול היכי דמי אי נימא לפני יאוש פשיטא למה לי קרא אלא לאו לאחר יאוש וש"מ יאוש לא קני ומאי קושיא דלמא שאני התם משום מצוה הבאה בעבירה וכדר' יוחנן אלא ש"מ כיון דקנה אפי' ביאוש כדי שוב אין בו משום מצוה הבאה בעבירה ואצ"ל בשינוי מעשה או בשינוי השם ויאוש ושינוי רשות דליתא לאיסוריה בעיניה ממש והיינו נמי דאמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה שנאמר והבאתם גזול וכו' גזול דומיא דפסח מה פסח לית ביה תקנה אף גזול לית ביה תקנתא דאי יאוש קני כשר ולית ביה משום מצוה הבאה בעבירה שדמים הוא חייב לו ולא פליגא דעולא אדר' יוחנן רביה תדע דהא אפי' הדיוט נמי הכי דיניה שהגוזל ונתיאשו הבעלים אסור ליקח ממנו אע"פ שהוא קונה ביאוש ושינוי רשות קנאו גזלן בשינוי מעשה מותר ליקח ממנו מאי טעמא דמים הוא חייב לשלם והכי איתא בפ' הגוזל ומאכיל הלכך לולב הלקוח מן הגזלן לאחר יאוש לוקח יוצא בו ידי מצוה שהרי הדיוט מותר ליקח ממנו הקדיש גזלן בהמה גזולה אינה מכפרת ואינה קרבה שהרי אסור ליקח ממנו אמר הקב"ה ממני ילמדו בני והרי זה נכון ואי קשיא לך הא דאמרי' בפ' הגוזל עצים ר"א בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטים טוחנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ואמר אביי דקסבר שינוי במקומו עומד וא"ל רבא ודלמא לא היא ע"כ לא קאמר ר"א בן יעקב התם אלא לענין ברכה משום דהויא לה מצוה הבאה בעבירה אלמא הכי דקני בשינוי איכא משום מצוה הבאה בעבירה זו אינה קושיא דלרבה נמי בהא פליגי רבנן דפליגי עליה דר"א דמר סבר כיון שעיקרו גזל מנאץ הוא ומ"ס לאו מנאץ הוא וה"נ פליגי באתנן חטים ועשאן סולת ב"ש סברי לגבוה מאיס וב"ה סברי לא מאיס כיון שקנה בשינוי דאביי הוה סבר דאי שינוי קונה אפי' ר"א בן יעקב מודה כב"ה ועוד דר"א בן יעקב ודאי לא קאמר שאינה חלה ואם הפריש ממנה על עיסה אחרת שלא תהא פוטרה ולא אמר אלא לענין הברכה שהוא מברך עליה אלא שיצא ידי חובתו ואנו לצאת ידי חובה אמרו הלכך (קאמר) מתני' כפשטה תולה

בין ביו"ט ראשון בין ביו"ט שני והוי יודע שלא נחלקו שמואל ור' יוחנן אלא בגזול אבל ביבש ושאר כל הפסולין מחמת מומין כשם שפסולין ביום ראשון כך פסולין ביום שני וסוגיא מפורשת היא בשלמא יבש בעינן הדר וליכא ורבי נמי בהדיא אמר יבש פסול לפי שאינו הדר גזול פסול משום דהוי מצוה הבאה בעבירה והיינו ביום שני ובגמ' ליכא מאן דפליג עליה אלא ר' יצחק בר נחמני אמר שמואל אגזול והפי' שפי' בו בעל המאור ז"ל דאית ביה משום הקריבהו נא לפחתך שבוש הוא ואינה בגמ' דהא אנן בעינן הדר וליכא קאמרי' ור' אמי נמי אמר בהדיא יבש פסול לפי שאינו הדר ועוד דכל שאינו הדר אינו מאיס ואין בו משום הקריבהו נא לפחתך תדע דהא דר' יהודה דלית ליה הדר מכשר יבש ולא פסיל משום הקריבהו נא לפחתך ודברי הבאי הם שהאתרוג היבש נאה ומשובח הוא ועולה על שולחן מלכים בדי שריחני אלא שאינו הדר במינו שאמרה תורה והחסר שנקבוהו עכברים לא חשו בו משום הקריבהו נא לפחתך לפיכך היבש שריחו ונויו משובחים אתה פוסל זה היפך האמת הנראה לעינים הוא אבל עכשיו אני מגלה דבר נכון מאד בפי' השמועה שהראשונים לא אמרו טעם הרי דבר מפורש הוא בגמ' ובמשנה שהלולב ניטל מה"ת ז' במקדש ובמדינה יום א' וביום הראשון בעינן לכם ובשני אפי' במקדש יוצא הוא בלולבו של חבירו ומתני' מרישא דפרקא בלולב של תורה נשנית כולה עד סופה דקתני תקנתו של רבן יוחנן בן זכאי בראשונה היה לולב ניטל במקדש ז' ובמדינה יום א' משחרב בהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי וכו' ובתקנתו של רבן יוחנן בן זכאי לא פסיק ותני מתני' בפסולי כלום ולא עליה דקדקו בגמ' כלום אלא על לולב של תורה שנשנית ברישא דפרקין עליו אמרו קא פסיק ותני ל"ש ביום ראשון ול"ש ביום שני דבכל לולב הניטל מה"ת קתני הגזול והיבש פסול בשלמא יבש בעינן הדר דהדר דשמא אתרוג כתיב כל היכא דבעינן אתרוג בעינן הדר אלא גזול אפי' במקדש אדם יוצא בלולבו של חבירו והיינו פסיק ותני גזול דומיא דיבש לפסלה זהו פי' השמועה וזו היא סוגייתה לפיכך הסכימו כאן בפסול היבש ולא נחלקו אלא בגזול לבדו אבל ביום שני של גבולין שהוא מצות זקנים לא הוזכר כאן כלל ולא נחתינן השתא בשמעתין למיפסק אי כלישנא דמעיקרא ואתרוג שנקבוהו עכברים דקס"ד בעינן הדר וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אי כשמעתיה דר' חנינא דהוה מסקנא ומכשר נקב וחסר דקסבר לא מחמרינן במצות זקנים בתוך פסולי דמתני' ולא תשתבש בזה מפני שהזכירו בגמ' לקמן יום שני והא אמור על יום שני של מצות זקנים שכבר פירשתי דעכשיו בשמועה זו לא נחתינן לאפלוגי בין של תורה לשל סופרים ונקט יום שני סתם בכל מקום שהרי על כרחך אתה אומר דביום שני דמקדש לולב השאול כשר והלכך קושיא זו שהקשו בגמ'

אין לענין בקולא דלולב של דבריהם אלא לומר דגזול בשני כשר הוא בכל מקום ועוד נמצא בגמ' בכמה מקומות כגון הענין הזה מעתה נלמוד על הפסולין השנויין במשנתנו בפגמין של לולב ואתרוג שכולן כשרים ביום שני של דבריהם מדר' חנינא דמכשר בנקב וחסר ומפיק לה למתני' מלולב דדבריהם אבל הגזול שהוא משום מצוה הבאה בעבירה כ"ש בשני שאני פוסלו לפי שנטילתו אינה מצוה של תורה והוא מזכיר עון להתפש ובגמ' ירושלמי שא"ר יצחק בר נחמני בשם שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלא ביו"ט הראשון בלבד דבר ברור הוא להכשיר הפסולין. ביום שני במדינה ואפי' הגזול דאיהו לית ליה מצוה הבאה בעבירה ואתיא אליביה בגמ' דילן אלא ששמועתו דר' יצחק בר נחמני בשם שמואל הזכירוה בגמ' שלנו להכשיר הגזול בלבד ואפי' ביום שני במקדש ומ"מ חדא שיטה היא וחדא סברא היא וכבר השמועה כולה מחוורת ומאירה כמרגלית ומה שהשיב בעל המאור מהא דאמרי' לקמן גבי אתרוג של ערלה לפי שאין בו היתר אכילה וביום שני כיון דלא בעינן לכם מה לנו אם אין בו לא היתר אכילה ולא היתר ממון אינה תשובה כלל שהרי ערלה אסורה בהנאה והיתר אכילה נמי שהוזכר כאן היינו הנאה כדאמרי' התם מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה וכיון שאסור בהנאה ולשריפה הוא כתותי מכתת שיעוריה ויש אומרים דודאי ערלה כתותי מכתת שיעוריה אבל זה שאמרו בגמ' לפי שאין בה היתר אכילה וכן דין ממון לומר שאף מן השם הזה הם נפסלין שהיתר אכילה ודין ממון מוציאין אותן ממה שאמר הכתוב לכם ונפקא מינה לפסול של מעשר שני שבירושלים ביו"ט ראשון הא בשני ודאי פסולא דידיה משום מכתת שיעוריה הוא וכן בתרומה טמאה שהרי היא מן הנשרפין כדתנן בפ' בתרא דתמורה ואמרי' נמי בפ' במה מדליקין כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת וכיון ששריפתה מצוה ולשריפה קיימא ואיסוראהיא בכל הנאות שבעולם חוץ מן הנהנה בה בשעת שריפה שהנאתה וביעורה שוה (אי) כתותי מכתת שיעוריה ומש"ה פסול אע"פ שיש בה דין ממון ושל דמאי שב"ש פוסלין מפני שהן גוזרין בכל אתרוג האסור לו אפי' בדיעבד ואע"ג דקרינא ביה לכם דהא ממונו הוא וב"ה מכשירין בזה לכתחלה משום דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני הא בטבל גמור לא יטול ואם נטל כשר ולהודיעך כחן דב"ש קתני דמאי אבל ודאי מעשר שני בירושלים ביום שני כשר אפי' לדברי ר"מ ומש"ה אמרי' בגמ' אתרוג של מעשר שני לדברי ר"מ אין אדם יוצא בו ידי חובתו ביו"ט אלמא בחולו של מועד יוצא בו לפיכך לא אמרו אין אדם יוצא בו ידי חובתו בחג א"נ סתם נמצאת אתה אומר דכולה מתני' בין יום ראשון בין יום שני דבתורה קתני לד"ה

חוץ מן הגזול לדברי שמואל דכשר בשני ותר והדר מפרש לה לקמן דקתני אין אדם יוצא ידי חובתו ביו"ט ראשון של חג בלולבו של חבירו ובשאר הימים אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו ולהכשיר שאול וגזול נשנית לדעת שמואל ולדברי ר' יוחנן לא הכשיר אלא שאול הא בשאר הפסולים ודאי מתני' פסיק ותני הוא ל"ש יום ראשון ל"ש יום שני וה"ז נכון:

דף טו:

ועוד תני עולא בר חיננא נקטם ראשו ועלתה בו תמרה כשר כתב הרב אלפסי ז"ל כו' עד עבות אלא בקושי:

אמר הכותב לא רבינו הגדול ז"ל אמרו אבל כל הגאונים כך אמרו ולא ערער אדם מהראשונים בדבר וקבלתם תכריע ועוד שזה הפי' מוקצה מן הדעת שא"כ למה פסל שום חכם בקטומין ומופשחים בהדס יותר משאר המינין ואדרבה בהדס כשר לד"ה שהרי ענף כתוב בו וענף הוא הבד המופשח מן העץ ובירושלמי מפורש דמשום הדר פסלי ליה רבנן ואין לבד הגזוז מן הקרקע יותר מן המופשח לא תאר ולא הדר אלא משמע דעל הקטומין בראש הדברים אמורים והיינו לישנא דגמ' דשלימים ור"ט מכשיר בזה ולא באחר משום שההדס בעבותו תלוי הדרו שעליו חופין את עצו משא"כ בשאר המינין וזו ששנויה בתורת כהנים ר' ישמעאל אומר שתי דליות ואחת שאינה קטומה כך פירשו שתי דליות כמה שהן כלומר בין קטומות בין שאינן קטומות ואחת דליות שאינה קטומה כלומר שצריך לחזור עליה שלא תהא קטומה והיינו דקתני אחת שאינה קטומה ולא קתני אחד שאינו קטום אלמא אדליות קאי והיינו נמי דלא אמר ר"ט אפי' שלשתן דליות לפי שאינן ודאי קטומין אבל ל"נ שהענפים הגדולים שדרכן של כורמים לזמור אותן ולקוץ ראשן בכל שנה כדי שיוסיפו הן הנקראים דליות והענפים השלמים הנקראים בדים או פארות במקרא ויונתן בן עוזיאל תרגם ועוברתיה וכן תרגם אונקלוס זמורה והוא הענף שכסחו ראשו ועל שם שנזמר נקרא כן וכן תרגומו על שם שהעבירו ממנה קצתה נקראת עוברתא ומן הלשון הזה של דליות אמרו חכמים המדלה בגפנים וכולן לשון זמור וכסוח ומה שאמרו עבות שלשה לא משכחינן לא ענפי הקטומים שלא מצינו לר' טרפון שאסר בהן לכתחלה אלא מפני שאין הדס שכלו עבות מצוי להן במקומן באורך ג' טפחים שרוב הארוך שוטה והיינו דאמרי' בהדיא עבות שלשה אלמא משום עבות הוא דאינו מצוי ותלתא קטומי שכיחי להו טפי מחד ולא קטים שדרך ההדס הזה ליבש בראש ולהשיר עליו העליונים ולהיות קטום:

דף כא.

כתוב בספר המאור ואיכא מאן דקשיא ליה א"ה שופר נמי עד כו' ומגילה מעולם לא דחתה את השבת בשום מקום:

אמר הכותב הוי יודע שעיקר תשובת השאלה ששאלו רבים למה לא היה שופר דוחה שבת במדינה שהרי עיקרו מה"ת ואפי' בגבולין זו שאמר רבינו ז"ל משום דלא ידעינן בקביעא דירחא שאפי' כשהיה בהמ"ק קיים לא היו יודעין בקבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו ואפי' בזמן שהעדים באין בשחרית במקדש היו יודעים בקבועא של חדש זה ובגבולין לא היו יודעין לפיכך לא היו תוקעין אלא במקדש בלבד דמספיקא לא דחינן שבתא והיינו דאמר רבינו הגדול ז"ל והיינו טעמא דשופר ובדין היה שאפי' במקדש או במקום הועד לא נתקע שהרי כמה פעמים שהעדים משתהין לבא ולא היו באים בשחרית קודם זמן תקיעה ופעמים שהיו משתהין עד לאחר המנחה ופעמים שאינן באים עד למחרתו וכמו שמפורש במקומו במס' ר"ה ואיכא משום גזירה דרבה דמספיקא לא דחינן שבתא ואפי' בזמן שהיו באים בשחרית נמי שלא יאמרו אשתקד תקענו ועכשיו נתקע כמו שמצינו בשיר שהיו אומרים בשחרית שיר של חול ואפי' בזמן שבאו העדים שחרית לפי שרוב הפעמים משתהין לבא ואינן באין עד סמוך למנחה וכדתניא התם תמיד של שחר קרב כהלכתו אלא התירו במקדש שהן זריזין והתקין רבן יוחנן בן זכאי בכל מקום שיש בו ב"ד ובפני ב"ד ששלוחי ב"ד מוציאין אותן ומתרין בהן וכן אני אומר הטעם ביובל שאין תוקעין אלא בזמן ב"ד ובפני ב"ד שאימת אזהרתן עליהן לפי שהדבר תלוי בקידוש ב"ד הגדול ובמדינה שלא שמעו מפי ב"ד מקודש מספיקא לא דחו רבנן ויוה"כ משום גזירה דרבה ומה שאמר רבינו ז"ל והיינו טעמא דמגילה ידוע הוא שכלפי שאמר והלא מצותו מה"ת ואפי' בגבולין ואמר משום דלא ידעינן בקבועא דירחא ולא דחו שבתא אלא ודאי דדברי תורה לפיכך אמר והיינו טעמא דמגילה כלומר שאינה דבר תורה והנה דבריו ז"ל כפי הפי' שפירשנו בהם נכונים מאד והקושיא מ"מ מתורצת יפה והפשרה שפשר בעל המאור ז"ל בתשובת השאלה היא משום דמצות שופר מעורבת היא ביומא מדאורייתא ומדרבנן אי למ"ד ג' תרועות בר"ה שתים מד"ת ואחת מד"ס אי למ"ד אחת מד"ת ושתים מד"ס אינה כלום לפי שכיון שיש בה דבר תורה לא היתה גזירה דרבה כדאי לעקור ודאי דאורייתא בדאורייתא כדאמרי' בלולב ומפני כך היה להם לתקוע אף של סופרים שהרי לא היתה אסורה בתוספת בדבר לענין גזירה דרבה ולית בה איסורא שאפי' להתעסק התירו כדתנן ומתעסקין עמהם כדי שילמודו ואמר מר ואפי' בשבת ועוד מה יעשה לדברי האומר שלשתן מד"ת דגמרינן משביעי שביעי לג"ש ומשמע נמי

דהלכתא כוותיה ורבינו הגדול כתבה והשמיט דברי האומר יש בהן מד"ת ויש בהן מד"ס וזה מתשובתו של הראב"ד ז"ל אבל הטעם שנתפרש מדברי רבינו הגדול ז"ל נכון וברור ולרבינו נאה לדרשו הניח בו את דעתנו ותנוח ותלין בטוב נפשו:

דף כג.

ועוד ולא פליגי הא לן והא להו כתב הרב אלפסי ז"ל וכו' עד ואפשר שיתכן בה בדוחק לומר לשון פסולה משום דליתיה לשיעורא אלא בסוכה גדולה היכי אפשר למימר דמיפסלא וכו':

אמר הכותב עד שהוא תמה על רבינו הגדול ז"ל יתמה על הגאונים הראשונים ז"ל שהם כתבו בלשון הזה וכך כתב בהלכות גדולות ובפסוקות ומדבריהם למדנו דמאני מיכלא בחג אינו רשאי להכניסן בסוכה דלמא שביק לה ונפיק הלכך הויא היכרא לשמיני ומיהו אין כאן מקום ספק שלא לפסלה לגמרי מהכשירה אמרו שלא יצא בה בזמנו אלא פסול המוציאה מתורת דירה ועושה אותה כמוקצה שבבתים ולשון פסול שייך בשנים אלו כדאמרי' לעיל בפסל היוצא מן הסוכה ופליגי עלה בגמ' מר מוקים לה בפסל גמור ומר מוקים לה בפסולת גורן ויקב והרבה נאמרו בלשון הזה בתלמוד כדאמרי' לענין מטבע פסלתו מלכות ופסלתו מדינה ועוד אמרו הפת שעפשה ונפסלה לאכול אדם ועדיין הכלב יכול לאכלה עד שתפסל מלאכול הכלב ותנן נמי כלל אמרו בטהרות גם זו מדרך תשובת הרב ז"ל:

סליקו להו לולב וערבה וסליקא לה מסכת סוכה